

ՀՆՁՍԱԿ

ԹՈՐՈՍ ԽԵՌՈՒԿԵԱՆ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԿԻԼՊԷՆԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ (ՀԵՄԵԼԵԱՆ), ՄԻՀՐԻՃԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ (ԽԵՆԱՊԵՍԵԱՆ) ԵՒ ՓԱՆՈՍ ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ, ԸՆԴՄԵՆԵՐ ՀՆՁԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԵՎՅՈՒԹԵԱՆ, ՆԵՍԵՊԷՍ ԵՆԹԱՐԿՎԱԾ ԶԵՐՀՈՐԵԼԻ ՏԵՆՁԱՆՔՆԵՐԻ, ԱՊԸ ԳԵՂԱՏԻՆՅՈՒ ԳԵՏԱՐԵՆՈՎ, ԻՐԻԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԱԶԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՄԵՐ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐ ԳԵՏԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՀԻԱՆ ՊԵՏԺԻ, ՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒՅՑ ԵՒ ՍՈՒԹԱՆԻ ԿՈՂՄԻՅ ԵՒ ԳՈՐԾԱԳՐՎԵՑԱԻ ԿԱԽԱՂԱՆԻ ՄԻՋՈՑՈՎ ՅՈՒԼԻՍ ԼՄՍԻՍԻՐ ԿԵԽԱՂԱՆԻ ՏԵՒ ՀԻՆԳ ՀԵՐՈՍՆԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆՄԵՀ ԱՂԱՂԱՆ ԵՐ —

„ԿԵՑՅԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԿԵՑՅԷ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ!“

ՍՈՒԹԱՆ — ԳԵՀ ԻԺ.

Հինգ հայ յեղափոխականի սուրբ արիւնով ներկրվեցաւ սուլթանական կախաղանը: Թիւրք բռնակալն իր՝ արդէն այնքան արիւնով շաղախված՝ արքայական ծիրանին բաւական փառաւոր չը համարեց և հայ յեղափոխականներ էլ հանդիսաւոր վատութեամբ սպանելով, նրանց արիւնը ևս բսեց իր ծիրանիի և իր ճակատի վրա: Այդ սուրբ արեան դրօշմն անջնջելի կը մնայ բռնակալի ճակատին:

Իր անզօր կատաղութեամբ դէպի հայ յեղափոխական գործի առաջադիմութիւնը և իր բացայայտ սարսափով դէպի Հնչակեան Կոլոսակցութեան ընդունած այլ ևս անհրաժեշտ մեծ ծաւալն ու ձգած խոր արմատը հայ ժողովրդի մէջ — սուլթանն այլ ևս կուզէր և մեր դէմ, իրրեւ հաւասարը հաւասարի դէմ: Արդեօք դա բաւական գրաւական չէ՞ մեր զօրութեան և ապացոյց սուլթանական հեղինակութեան իսպառ վերացման հայ ժողովրդի մէջ: Արդեօք դէպքերի չարանենգ հեգնութիւն չէ՞ դա սուլթանի հասցէին, որ նա ամենայն վայրենութեամբ իր դիմ է չափում հայ «նայայի» հետ, «գեաւուրի» հետ, որին մինչ այժմ գիտէր միայն դնել արհամարհական ճնշման տակ: Այո, ներկայ դարում ժողովուրդներն են այլ եւս թագաւոր, իսկ թագաւորներն ըմբոստ ինքնակոչներ,

և հայ ժողովուրդը, միանգամ սկսած սուրբ պատերազմը, ժողովրդի ազատութեան,՝ քարօրութեան ու հարստութեան գող, սուլթան-դահճի, շղթայի ու կախաղանի լուծը թօթափելուց յետոյ միայն՝ մի կողմ կը դնէ իր զէնքը: Մինչ այդ ժամանակ — նա կը լինի պահակ ու մարտնչող իր անձի և իր ազատութեան:

Վաղաքացիական ներքին պատերազմների բոլոր միջոցներն էլ գործածում է սուլթանն այժմ մեր՝ դէմ: Իր բոլոր բռնապետական ծանրութեամբ, ափական խորամանկութեամբ, լրտեսական ճարտիկութեամբ, ոստիկանական զօրութեամբ՝ զինուորների օգնութեամբ նա իր փոքրաւորներին անդադար յարձակեցնում է հայ յեղափոխականների վրա, որպէս շները որսի վրա: Եւ երբ արջուրդ է մի քանի որս ձեռքը դցել, վայրենիի մարդակիրական հաճոյքով հարբեցած, ամենազաղիր և ամենազարհուրելի տանջանքներ է տալիս նրանց նախապէս և ապա, ամբողջ մարդկութեան յառջեւ, պաշտօնապէս, օրէնքի անուն տալով, իր գործունէութիւնը պատկուծ սպանութիւններից ամենաստոր միջոցով — կախաղան բարձրացնելով հայ յեղափոխականներին:

Այո, ներկայ տղերքը գրվում են հայ յեղափոխական նահատակների, սուլթանի բռնութեան դոհերի, ազատութեան անմոռանալի մարտնչողների դեռ տաք արիւնով — բայց այդ արիւնն արդէն ցոյց տվեց հայութեան զաւակներին ազատութեան ուղին: Այսօր

միլիոնաւոր ժողովուրդն, աչքը յառած սուլթանական կախաղանից կախված իր հինգ անձնուրաց նահատակների անշունչ դիակների վրա, իր դաշոյնն է սրում, իր կատաղութիւնն է գրգռում իր դարեւոր թշուառութեան ու անկման հեղինակների դէմ: Այն սուրբ աղաղակը, որ սուլթանը լսեց իր ոսկեզօծ պալատի միջից ու գունատեցաւ, այն հրաշալի աղաղակը — «կեցցէ Հայաստան, կեցցէ Յեղափոխութիւն», — որ դուրս թռաւ Մեծ թիւրք մարդակերի հինգ սպանածների տանջված կրծքերից նոյն այն բոլորին, երբ քիչ յետոյ սուլթանական թոկը պէտք է խեղդէր նրանց, — այդ աղաղակը բռնակալի ոտքի տակ ճնշված նոյն թշուառ ժողովուրդի աղաղակն է. այդ ճիշդ սուրբ պատերազմի կոչն է, իրաւունքի, արդարութեան ձայնն է, որ կը համախմբէ հայ ժողովուրդին իր արինարբու, դարեւոր դահիճների դէմ: Երբեք չի մեռնիլ մի ժողովուրդ, որ գլխատման բեմից անգամ գիտէ արձակել այդպիսի վսեմ, որոտագին աղաղակ:

Հինգ հոգի կախված... Ուրեմն, պատերազմի բացարձակ յայտարարութիւն: Շատ բարի: Հինգ նահատակների կախվելը չէ, որ մեզ յետ կը կանգնեցնէ մեր ընտրած ուղիից, այլ և ընդհակառակը. դրանով աւելի փառաւոր էջեր ենք գրաւում, մենք, յեղափոխականներս, մեր պատմութեան մէջ և աւելի ենք ոգեւորվում այն սուրբ կայծով, որ մեզ դրեց մղել անհաշտ պատերազմ բռնութեան դէմ՝ ազատութեան համար: Մեր շարքերն այսուհետեւ ոչ միայն չեն տկարանալ, այլ և կը զօրանան նորանոր ոյժերով, նրանցով ևս, որոնք մինչեւ հիմա վճռականութիւն չունէին թշնամու դէմ կանգնելու, արդարադատ «Եւրոպայից» եւ թիւրքի «խոհեմութիւնից» սպասելով մի ելք իրանց թշուառութիւնից: Թող մեր դահիճն իմանայ, որ տասնեակներով բռնաբարներ կախելով աւելի շտապեցին դրանց երկրի ազատելը: Այդ պատմական դասը և մեր անընկճելի եռանդը մեզ համար քաջալեր է, մինչդեռ մեր թշնամուն պէտք է տայ լուրջ մտատանջութեան նիւթ: Ինչ որ էլ լինի, մահը չէ, որ մեզ երկիւղ կը ներշնչէ մեր ընկերների քաջարի սրտով կախաղան բարձրանալն ապացոյց է դրան, մեր ամեն տեսակ հալածանքներ յաղթահարելը և այսքան տարւայ յամառ յարատեւութիւնը մեր բռնած յեղափոխական ընթացքում՝ գրաւական է դրան: Այն թշուառութիւնը, որի մէջ խրված է հա ժողովուրդը, միշտ առաջ կը բերէ յեղափոխականներ, որոնք ուրիշ ոչինչ չեն, եթէ ոչ ծնունդ մէկ անտանելի կացութեան, տրտայալիչ ազատութեան գաղափարի և ձգտող գործադրել այդ մեր կեանքում: Քաջութիւն ուրեմն, հայ ժողովուրդ. քո զաւակներդ սուլթանի կախաղանից կանչում են բեզ. քո մէջն է քո փրկութեան գաղտնիքն ու զօրութիւնը, որ կիմանայ վերջ տալ ատված ու անիծված բռնութեան: Վնանք շարունակ առաջ, առանց յետ նայելու, և գրգռված ու ցաւատանջ

սրտի սիրով խոնարհենք մեր գլուխը սուլթանի կախած հինգ հերոսների դիակների առջև, ասելով. — Սուրբ մարդիկ, հետեւող ենք ձեզ. բռնութեան շէնքը պէտք է կործանվէ, և արդէն սկսել է կործանվել... և ձեզ հետ միասին աղաղակում ենք — կեցցէ Հայաստան, կեցցէ Յեղափոխութիւն:

Թ. Գ. Թ. Ա. Ս. Յ. Ո. Ի. Թ. Ի. Ի. Ն. Ն. Ե. Բ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՒՐԿՈՒՆՆԵՐԻ

ԿԱԽԱՂԱՆ.

Գաղափար.

Ամեն բան կատարուեցաւ. Գաղափարի մահուան դատապարտուածներէն հինգ հոգիի վրայ պատիժը գործադրուեցաւ: Հինգ հերոսներն այլ եւս չը կան. կախաղանը խեղդեց նոցա: Այդ հերոսները հայոց յեղափոխական շարժման առաջին նահատակներն են, որ կեանքէ կը զրկուին սուլթանի պաշտօնական ֆերմանով: Սոցա անմոռանալի անուններն են՝ ՅԱՎԱԿԻՄԱՆՍԻՍ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ, ԹՈՐՈՍ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՓԱՆՈՍ ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ եւ ԿԻՂԵՆԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ: Երբ որ կը հանեն կախաղան, նոցա քառուածքը, նոցա դէմքի արտայայտութիւնը ցոյց կուտային հաստատականութիւն մը, արիւթիւն մը որ շատ քիչերը կրնան ունենալ մահուան առջև: Նոցա երեսների վրայ ջիղ մը անգամ չը շարժեցաւ, սխրութեան հետք մը չերեւաց, թէեւ բանտի մէջ թիւրքի սոսկալի տանջանքներէն նիհարեցած երեսներ, խոր ինկած աչքեր և չարաբուծ դէմքեր ունէին: Զարմանալի գրաւիչ հըպարտութիւն մը կը տիրէր նոցա ամեն մի շարժուածքին մէջ: Պաղ, սոսկացնող սարսուռ մը կանցներ մարդուս ներսը երբ աչքը կը բարձրացնէր հերոսների վերայ եւ կը դիտէր նոցա անխուով դէմքերը, որոց վերայ կարծես կը նկատուէր ոգեւորութիւն մը: Ո՛վ գիտէ, թէ ի՞նչ կը մտածէին այդ ժամանակ այդ հինգ անձնուրաց նահատակները, բայց նոցա վերջին ոգեւորւնչ աղաղակը կը մատնէ իրենց վերջին մտածումը, իրենց վերջին հոգսը. դիւցաղական կերպով կախաղանի տակ կայնած, երբ չուանը պիտի անցնէին նոցա վերէն, յանկարծ լսուեցաւ ահաւոր ձայն մը — «կեցցէ Հայաստան, կեցցէ Յեղափոխութիւն...»

Այդ հինգ նահատակներու յեղափոխական գործունէութիւնն ալ նոյնքան օրինակելի է, որքան իրենց քաջարի մահը: Հայրենիքի սէրը, տառապեալ ժողովուրդան սէրը, անհուն ատելութիւնը դէպի բռնութիւնը միշտ կառաջնորդէին նոցա քայլերը: Այժմ նոցա մահուան ծանրը տպաւորութեան տակ չենք ուղեր երկարել մեր խօսքը, խոստանալով հասցնել ձեզ նոցա կենսագրութիւնները: Կատաղութիւնը և վրէժխնդիր զգացումը կը կըրակէ հիմա մեր սիրտը: Ժողովուրդը այդ քաջերի մահուան խորունկ տպաւորութեան տակ կը գտնուի և խուլ գրգռում մը կայ կառավարութեան դէմ: Հետեւելով հինգ հերոսների օրինակին եւ ուստիելով նոցա դիակ-

որ ղձեղ սիրող եւ համակրող մը ունիք. իւրաքանչիւր հայի սիրտը յուզուած է ձեզի դէմ: այլ եւս չէք կարող շարժանկել պաշտօններդ — այս ըսելով Խոսեան կը մեկնի և մէկ ժամ վերջը Աշտուի կաճապարէ մատնել զայն կառավարութեան, հաղորդելով նոյնութեամբ Խոսեանի խօսքերը: Հետեւեալ օրը Խոսեան կը հրաւիրուի ոստիկանատուն եւ կը հարցաքննուի: Խոսեան կը պատասխանէ թէ ինքը Անդրիոյ հպատակ լինելուն համար պէտք է զինքը դեպքանատունէն խնդրել: Խնդիրն այդպէս կը մնայ մինչեւ ցարդ:

— () Դոսոս ամսոյս առաջին շաբթու մէջ դեղագործն արապետ Պասմաճեան Եղեռնագատ ատեանի առջեւ դատուելով՝ երեք տարուայ բանտարկութեան վճիռ ստացաւ: Պասմաճեանի բովէն մետաքսի վրայ բանուած հայկական զինանշան մը եւ փաստակար նման մը ելած էր եւ ինքն ալ ինչ կերպ մասնակցութիւն ունենալը երկչոտութեամբ խոստովանած էր:

— Անաւորող դէպք մը: Ամսոյս նիդերները երկու պօստեցի երիտասարդներ շուկայի մէջ իրարու հետ ցածրաձայն խօսած ժամանակ կը ձերբակալեն եւ կը բանտարկեն, կասկածելով թէ յեղափոխականներ են, իբր թէ ասոնք պիտի ոլորել եւ այլ նշաններ ըսած ըլլան իրարու: Թիւրքիայի մէջ ուրեմն պիտի ոլորեն ալ յեղափոխական լինելու նշան է. շուտով պիտի ըսեն թէ քի յոս կամ այն ձեւն ալ յեղափոխականի նշան է: Ի՞նչ ըսենք...

— Այնպէս կողմերու Գուրուպաշի դէպքի քիւրդերէն բռնաբարուած երեք հայ կոյսերն ալ լուր կայ թէ մեռած են:

— Այժմ դատական վճռով Մշոյ մէջ բանտարկուած է Սարգիս Խարգոզեան անունով անձը. անոր վրայ հանած ամբաստանութիւնն է թէ ինքն է եղած Մուսա պէյի նշանաւոր դասն ստեղծողը:

— Արաբկիրի երեք անձանց վրայ փաստակար գիրք և «Հնչակ» կարգացած լինելու ամբաստանութիւն ըրած էին: Այդ երեքէն երկուսը Խորէն Հանէսեան եւ Մամաս Գարաբաշեան անպարտ արձակուեցան, իսկ երրորդը Սարգիս Միրիճեան եւ 5 տարուան բերդարգելութեան դատապարտուած է:

ԿԱՑԻՆ.

ՆԱՐԻՄԱՆՑԻՆԵՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ. *)

Իւջօ գիւղի տէր գաղանաբարոյ 2 ախալօղ-Լու Սալի հաղայի եւ իր մարդերի սպանութեան առիթով, հայ գիւղացիներին մեղադրելով, Նիխախի զապ-թիան՝ հաջի Թէյֆիէ եֆէնդին 20 ժանդարմներով շրջապատեց Վերիվաս գիւղը, ինքը հաջի էֆէն-առաջ անցաւ զատիի եւ մի քանի զապթիա երի հետ եւ հիւր եղաւ տէր տէրի տունը: Քահանայ տէր-Գրիգորը նրանց տեսնելուն պէս վրա վազեց եւ ուղղուեց օգնել հաջի էֆէնդուն վայր իջնել ձիուց, բայց հաջի էֆէ. կատաղած էր: Երբ տէր Գրիգորը իր որդու հետ մօտեցան նրան, նա ձիուց վայր չիջած՝ մտրակի մի բանի

հարուած իջեցրեց քահանայի գլխին. քահանան մի ուրախ բնաւորութեան տէր մարդ էր և առաջին հարուածին կարծեց թէ հաջի էֆէ. հանաք է անում, ուստի ծիծաղելով ասաց, թէ վայր իջիր և յետոյ կարող ես գործի սկսել: Բայց երբ տեսաւ որ հաջի էֆէ. շարունակում է գործը՝ այն ժամանակ զայրացած հարցրեց «Ինչու ես ծեծում ինձ»:

«Արա համար եմ ծեծում քեզ, այ շուն, որ դու այստեղ աւազակներ ես պահում եւ սպանութիւններ առնել տալիս» ասաց հաջի էֆէ. կատաղած: Քահանան ոչինչ չը խօսեց, ետ թուա կանգնած տեղից, որ նորից չեն թարկվէ ծեծի: Հաջի էֆէ. ձիուց վայր իջաւ, ոյնպէս զատիին: Նրանց համար տեղ պատրաստեցին սենեակում եւ կերակրի պատրաստութիւն տեսան. դրին սենեակի մէջտեղ ցած կլոր սեղանը, վրան շարեցին կերակուրներ, հիւրերը սկսեցին ուտել: Քահանան նրանց լաւ կերակրելու համար պատրաստել էր մի խորոված դառը, որը վերջացնելուց յետոյ հաջի էֆէ. մեղս պահանջեց: Նրա պահանջը կատարելու համար տէր Գրիգորը ստիպված էր մի փխթակ բանալ — ասանը մեղս չը կար. սեղանի վրայ դրվեց նոյնպէս մեղս: Ուտելուց, լուացվելուց յետոյ նոր սկսեց գործի: Հաջին տէր Գրիգորից հարցրեց թէ ուր են գիւղացիները. իմանալով որ գիւղում են, կրկին հարցրեց. ինչ են շինում. պատասխան՝ կալ են կալում: Այդ ժամանակ գեղի գլխիը կանգնած էր նրանց մօտ. գիմելով նրան հրամայեց կանչել: Նա մի թուղթ հանեց գրպանից ու սկսեց բարձր կարդալ. — Սերօ քահանայ, նրա որդի Զաքարիան, Ղիսեանց Հայրապետ քահանայ, նրա եղբոր փեսա Գոգոն, Օվանեց Մինասին, Զանաղենց Գրիգորին, Վալայիէ Էֆէնասին եւ Էֆէնասենց Մանուկին: Մի բանի բողբոջ հաւաքեցին բոլորին: Այդ ժամանակ հրամայված էր գիւղը շրջապատող ժանդարմներին ոչ որին չը թողնել գիւղ ներս մտնելու: Ագրակցի խուլ ֆէրմանը մի թիթեղեայ աման ձեռքը գալիս էր գլխից ապրանք առնելու, ժանդարմները հրամայում են նրան կանգնել. ֆէրմանը շարունակում է ճանապարհը առանց ուշադրութիւն դարձնելու: Ժանդարմները վրա են թափվում, նրան էլ բռնում, բերում են հաջի էֆէ. մօտ, եւ ասում. «այս մարդը գիւղ էր մտնում, մի բանի անգամ զգուշացրինք, ահանջ չը դրեց. ստիպված էինք բռնել բերել»:

Հաջի էֆէ. դովեց նրանց քաջութիւնը և հրամայեց միւս 9 հոգու հետ դուրս հանել գիւղից դէպի Ագրակ: Գիւղացիները նոր հասկացան, որ իրանք կորան: Այդ լուրը մի բողբոջով տարածվեց գիւղում և սկսվեց կանանց ու տղայոց այնպիսի լաց ու կոծ, երբ այդ տասը հոգին դուրս էին գալիս գիւղից՝ շրջապատված 30 ժանդարմներով, որ կարծես գնում էին կախաղան. կանանց լացն ու կոծը սիրտ կտրող էր: Նրանք լալիս էին հասկանալով, որ մի անգամ տաճկաց ձեռքը ընկնելուց յետոյ՝ էլ ազատվելու յոյս չկար. ինչ պիտի արած, հնազանդեցին առանց տրտնելի. խուլ ֆէրմանը մինչեւ գիւղից դուրս գալը, չէր հասկացած՝ թէ ուր են տանում իրան: Նա խուլ էր եւ ոչինչ իմացած չէր. գիւղացիք էլ նրա հարցին չը պատասխանեցին:

*) Տես «Հնչակ», 1892 թ. Nr 12, նամակ Կարինից:

ցընելուց յետոյ հրամայեց հաջի էֆ. կանչել զուռնա-
չի Գաւիթին, դաւլուշի Միքտիչին, Առաքելինց Համ-
պարին, Գեմիրլի Մարտիրոսին, Գեմիրլի Կարապետին և
ուրիշ երեք հոգու:

Հաւաքելով բոլորին՝ շրջապատեցին նրանց ժառիարմ-
ներով և զուրս եկան գիւղից դէպի Նիխախ:

Յերեկը վաղուց անցած էր և արեւը մայր մտնե-
լու վրայ էր, երբ զուրս հանեցին գիւղից այդ խեղ-
ճերին: Մեկնելու ժամանակ արգիլեցին բանտարկեալներին
ճանապարհի պաշար վերցնել ասելով, որ առաջին գիւ-
ղումը կարելի է առնել: Երեկոյեան հասան Պաշա-
լայ տաճկաց գիւղը և փակեցին այդ բանտարկեալ-
ներին մի գոմում: գիշերը բաւականին անցած էր, բայց
նրանց մօտ եկող չը կար:

Բանտանկեալները քաղցած էին, շատերը նրանցից
ոչինչ չէին կերած այդ օրը. ստիպւած էին ձայն տալ
ղապթիաներին: Եկաւ զապթիաներից մինը՝ Օւման չա-
վուշը, և սովորական հայհոյութիւններից յետոյ, որ ի-
րան անհանգստացրին, ասաց՝ հաջի էֆ, արգիլած է ձեզ
հաց տալ ու հեռացաւ: Այսպիսով այդ գիշերը բան-
տարկեալները մնացին քաղցած: Առաւօտեան արեւը ծա-
գելուց յետոյ հրամայեցին ճանապարհ ընկնել: Գուրս
եկան և շարվեցին դուռն մօտ: Գիւղի փոքրիկ տղայքը,
որ պատրաստ կանգնած էին այդտեղ, սկսեցին քարեր
գցել բանտարկեալների վրայ, զապթիաները քիչ հեռո-
ւանցան՝ որ քարերը իրանց չը գպչեն, հանդարտ կերպով
մտիկ էին տալիս և մտքերովն անգամ չէր անցնում
արգիլել տղայոց: Ո՞վ է իմանում գուցէ իրանք էին
պատրաստ ապր քանը: Բանտարկեալները լաւ բար-
կոծվելուց վերջը ստիպվեցան խմբով դիմել հաջի էֆ
բնակարանը՝ գանդատվելու: Զապթիաները արգիլեցին
նրանց տեղից շարվելու, իսկ տղայոց հրամայեցին ցրե-
ւել: Մինչև տղայոց ցրուելը հաջի էֆ, էլ տնից դուրս
եկաւ և հրամայեց առաջ գնալ: Քաղցած, ջարդված
ճանապարհ ընկան խեղճերը: Ճանապարհին որոնք ետ
էին մնում կամ թուլանում քաղցից, զապթիաների միտ-
րակները և հրացանների կոթերը ստիպում էին նրանց
առաջ գնալ իսկ եթէ իրանք զապթիաները յոգնում
էին, թողնում էին բանտարկեալների շալակները և սրանք
անտրտուն չտանում էին այդ վատ բեռները: Վերջապէս
կրեկոյեան հասան Նիխախ:

Երբ զապթիաներից մինը առաջ անցաւ և լուր
բերեց բանտապետ Ռաճապ չափուշին՝ որ Նարմանի ա-
ւաղակներին ձերբակալեցին և շուտով Նիխախ հասնե-
լու են, այն ժամանակ նա պատրաստվեց նրանց լաւ
կերպով ընդունելու, առաւ ձեռքը հատ մահակ և
կանգնեց բանտի փոքրիկ դռան մօտ, որից բանտարկ-
եալը կզկտած ներս էր մտնելու. բերին թշուառներին:
Բանտարկեալներից մինը, որ ծանօթ էր բանտի դիրքին
(եղած էր այդտեղ հարկերի պատճառով), երբ ծովեց
որ ներս մտնէ, Ռաճապ չափուշի ահագին մահակը ի-
ջաւ նրա մէջքին, մինչև բանտարկեալն ուշքի եկաւ
և ներս մտաւ՝ Ռաճապ չափուշի մահակն էլի մի
քանի անգամ իր գործը կատարեց:

Այսպէս վարվեց Ռաճապ չափուշը մնացեալների հետ էլ,
միայն զանազանութիւնը նրանումն էր, որ վերջինները
օգտորելով առաջինների օրինակից, աշխատում էին որ-

քան կարելի է շուտ անցնել դռնով մինեւ չէւ Ռա-
ճապ չափուշը մի հարուածից յետոյ պատրաստվում էր
երկորդը վրա բերել, գիւղացին արդէն անցած էր լի-
նում շէմքը: Երբ Ռաճապ չափուշը աւարտեց իր գործը
և բոլոր նարիմանցիները բանտումն էին, հրամայեց հա-
ւաքել բոլոր բանտարկեալներից իրանց մօտ գտնված
հացերը, որ նորեկներին չը տան: Բանտը նեղ էր և դայ
նորեկներից մօտ 10 հոգուն տեղ չը կար պառկելու, բայց
ինչ արած, պէտք էր տեղաւորվել տաճկի ինչ գործն է,
թէ հայը բանտի մէջ ինչպէս է անցկացնում գիշերը:

Բանտը մի քառակուսի փոքրիկ սենեակ էր. 3 սափէն
երկարութեամբ և մօտ 5 արշին լայնութեամբ: Արեւել-
եան պատը գտնվում էր հողի մէջ իսկ երեք կողմից
շինութիւններով էր շրջապատված. լոյս առնում էր եր-
գիկից: Սենեակի մէջ անկիւնում մի փոքրիկ փոս էր փոր-
ված, որտեղ մահմեդականները լուացվելու արարողու-
թիւնն էին կատարում օրը 5 անգամ նամազից առաջ:
Մի կերպ բանտարկեալները տեղաւորվեցին յատակի վը-
րայ: Առաջին գիշերն էլ սոված անցկացրին. հետեւին
հաց չունէին, հաց տուող էլ չը կար

Միւս օրն առաւօտեան եկաւ Ռաճապ չափուշը և
հրամայեց զապթիաներին թող տալ հաց ուտելու բան-
տարկեալներին: Բերին հացթուխից հաց և գիւղացի-
ները սոված դայլերի նման վրա թափվեցան և սկսեցին
ուտել: Երբ հացը կերան վերջացրին, եկաւ հացթուխը
և փող պահանջեց 20 դր., մօտ 2 օ. գիւղացիները փող
չունէին և խնդրեցին սպասել մինչև գիւղից ստա-
նան: Յանկարծ ներս եկաւ ճիւսապ չափուշը և կան-
չեց ագրակեցի Մարտիրոսին քննութեան: Մարտիրոսը, մի
առոյգ երիտասարդ, դուրս եկաւ բանտից, երկու զապ-
թիա բռնած նրա թեւերից՝ տարան քննիչի մօտ: Անցաւ
կէս ժամ բանտարկեալներից իւրաքանչիւրը մեծ անհա-
մեծութեամբ սպասում էր իր հերթին. . . Յանկարծ կիւքի
սենեակից լսվեցան խառնաշփոթ ձայներ, պարզ երեւում
էր որ մէկին ծեծում են. մօտ 10 րոպէ հասնում էին
ձայները, յետոյ միայն լսվեցաւ մինի տնքալը. . .

Այդ ծեծողները, տնքոց ու ձայները դադարեցուց յե-
տոյ դուրս կանչեցին ագրակի Կարապետին քննու-
թեան: Կարապետը դուրս եկաւ. . . նորից լսվեցան խառ-
նաշփոթ ձայներ. . . Կարապետից յետոյ կանչեցին Սաքո
քեհեան: Սաքո քեհեան 80 տ. մի կայառու ծերունի էր,
նրա ուրախ ու անվախ բնավորութեան համար տաճիկնե-
րը կոչում էին «գելի Սաքո» (գիւթ Սաքո). և նա պարծե-
նում էր դրանով: Անցաւ մօտ մի ժամ, ոչ մի ձայն չէր
լսվում. Ռաճապ չափուշը ներս մտաւ և շղթայ ամրա-
ցնելու սալը զարկեց գետին ու պատրաստեց մի ֆէյ-
զուլա փողաշղթայ: Այդ շղթան մի ծայրում ունէ մի
մեծ կամարաձեւ երկաթ, որը շարժական փեղկով սեղ-
մում է. կամանը անցկացնում են ոտքին, փեղկը իւր տե-
ղն են անցկացնում: շղթայի միւս ծայրին ոչինչ չը
կայ. հանդիստ քալելու համար շղթայակապը ստիպված
է առնել ուսին և այդպիսով միայն կարող է քայլել
այն էլ մեծ դժուարութեամբ: Շղթայի երկարութիւնը ո-
րոշ յայտնի չէ. կան շղթաներ որ 2 մետր 1 սափէն կամ
աւելի երկարութիւն ունեն. ամենաթեթեւ շղթայի ծան-
րութիւնը 15 ֆունտ է, 11 լիվր:

Ներս բերին Սաքո աղան, ոտքը շղթայեցին, բա-

ցին բանտի դուռը. երբ Սաքո աղան կուացաւ ներս մանուշակաւ ճաշուի մի աքացի հասցրեց եւ մեր գելի Սաքոն ներս ընկաւ բանտ քիթն ու բերանը արիւնշաղախ:

Գաւթս կանչեցին գելի Սաքոի որդի Զաքարին. նրան էլ շղթայեցին եւ բերին հօր մօտ: Քննութիւնը տեւեց երկու օր. շղթաների ձայնը խառնուում էր ծեծ-վողների լացի եւ տաճկաց գաղանային հրճուանքի հետ:

Գննվածներից մի քանիսին ծեծեցին, մի քանիսին շղթայեցին, մի քանիսին էլ ծեծելուց յետոյ կապեցին ախոռատան սիւներին, որտեղ մնալու էին առանց հացի. այդ վերջինների թուումն էր եւ խուլ ֆէրմանը: Այդ ֆեղծին քննութեան ժամանակ երբ մի քանի հարցեր են առաջարկուում եւ նա իր խլութեան պատճառով չէ լըսում, սարսափելի կերպով ծեծում են եւ հրամայում են կապված թողնել 2 օր. թշուառը լաց էր լինում եւ պահապանից հարցնում իրան բանտարկելու եւ ծեծի պատճառը: Վերջապէս աւարտվեց քննութիւնը, քակեցին կապվածների կապերը եւ շղթայած գցեցին միւսների մէջ: Այդ խեղճերի մարմինների վրա բացի փայտի հետքերից, որով ծեծած էին, երեւում էր նոյնպէս հետքեր գաղանային բարբարոսութեան: Ունելիքը (մաշա) տաքցրած փրակի վրայ մօտեցրած էին այդ թշուառների ձեռքերին, քթերին, ախանջներին եւ կողքերին: Երկար կապված մնալուց յետոյ ձեռներն ու ոտները կարծես գօսացել էին եւ հազիւ կարողանում էին շարժել. ընկերները անդ տվին տանջվածներին պառկելու եւ իրանք քաշվեցան մի կողմ. որոնք կարող էին՝ կարեկցաբար մօտենում էին նրանց եւ հոգատարութիւն անում:

Երկար կը լինէր եթէ մանրամասն գրելու լինէինք քննութիւնը: Գլխաւոր հարցն այն էր՝ որ իբր թէ այդ գիւղացիներն են կերակրել այն աւաղակների խմբին, որ սպանեց Սալիհ աղային եւ ընկերներին եւ որ կտրեց Թորթուկի ճանապարհը եւ կողոպտեց մօտ 20 տաճիկների: Բանտարկեալները պատասխանած են, որ իրանք ամենեւին տեղեկութիւն չունեն այդ գործերից: Այդ խօսքերի հետեւանքն էին այն տանջանքները:

(Կը շարունակվէ)

ԱՊՐԵՍԻՍ.

Մ Ե Տ Ե Ն Ե Գ Ի Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՌԱՓԵՏԷԼ ՊԵՏԿԱՆԵԱՆ

(ԳԱՄԱՌ — ԲԱԹԻՊԱ)

(Շարունակութիւն Nr 5-ից)

Ինչպէս բուրժուազիայի պատմական յաղթանակը կատարվեց մէկ ահաւոր թնդիւնով, անհամբերութեամբ ու հանճարեղ հարուածով — ֆրանսիական Մեծ Զեղափոխութեամբ — եւ աւատական կարգերի վերջնական անկումը եղաւ դրա հետեւանքը, մի սոսկալի անկում, որ ասես պայթեց մի հսկայական վառօդարան, տակն ու վրա անելով իր ողջ շրջակայքն ահագին տարածութեամբ, — ուսմանտիսմը գրականութեան մէջ, ծագելով այդ ժամանակները բուրժուազիայի հետ, նոյնպիսի թրնդիւնով անհամբերութեամբ ու հանճարեղ հարուածով

շտապեց կործանել գրականութեան կեղծ-կլասիկական ուղղութիւնը, որը ծնունդ էր առել աւատական կարգերի տիրապետութեան միջոցին: Ինչպէս բուրժուազիան աւետում էր նոր դարագլուխ մարդկութեան կեանքում, նոյնպէս ուսմանտիսմն աւետում էր գրականութեան նոր դարագլուխ: Ինչպէս բուրժուազիան անողորմ հարուած հարուածի վրա էր տալիս աւատական կարգերի հասարակական, բաղադրական, անտեսական ու մասնաւոր բոլոր պայմաններին եւ անսովոր եռանդով տենդային արագութեամբ շտապում էր իր դասակարգային տիրապետութեան լուծը գնել մարդկային կեանքի բոլոր ճիւղերի վրա, — նոյնպէս ուսմանտիսմը գրականութեան մէջ միանգամից ընդ միշտ հրաժարվում էր կեղծ-կլասիկական բոլոր աւանդութիւններից եւ ինքնավստահ կերպով տիրանում գրականութեան բոլոր ճիւղերին: Յաղթանակող ու տիրել սկսող բուրժուազիային համապատասխանում էր ուսմանտիսմն իր յաղթական սկզբնաւորութեամբ գրականութեան մէջ: Բուրժուազիայի յաղթութեան ժամանակի ոգեւորութիւնը, յափշտակութիւնը, երազները, յոյսերը, ձգտումները, իդէներն իրանց գրաւիչ, կախարհող ոգով տոգորել էին գրական ուսմանտիսմը: Բուրժուազիայի յաղթանակով ծագում էր աղբութիւնն իր նոր հասկացողութեամբ, եւ ուսմանտիսմն այդ աղբութիւնը երգում էր, իրէալ էր նրան դարձնում եւ նրա մասին ճառում: Բուրժուազիան, դուրս գալով միջնադարեան անշարժութիւնից ու խաւարից եւ բերելով մարդկութեանը մի շարք աղատամիտ, բաղադրական աղատութեան, մարդասիրական հայեացքներ, մի միտք՝ բաւական ազատված հնաւանդ սովորութիւնների, նախապաշարութեանի կաշկանդներից, մի կեանք՝ հիմնված հնից խիստ տարբեր պայմանների վրա եւ գիտութիւններ՝ կամ վերանորոգված եւ կամ նոյն իսկ իր հետ ծագած, — այդ բոլորն էլ լինելով արդիւնք նրա անտեսական հասարակական պահանջների, — բուրժուազիան, ասում ենք, նոյն հայեացքներով, նոյն մտքով տոգորեց գրական ուսմանտիսմը, որն այդպիսով կարծես, արեւի նման ծագում էր միջնադարեան խորունկ գիշերից յետոյ: Ամեն բան ահաւոր, հսկայական, կենդանի, բուռն, լայնածաւալ, յաւակնոտ, ցուցամոլական, երբեմն շինծու, ստէպ ձեւական էր բուրժուազիայի մէջ իր յաղթական սկզբնաւորութեան ժամանակ — մարդիկը՝ նրա Զեղափոխութեան հերոսները, գէպքերը, գործերը, մտքերը, կրքերը, բոլորն իրանց բաղմատեսակ արտայայտութիւններով. այդ բոլորն էլ նոյնութեամբ արտայայտվեցան գրական ուսմանտիսմի մէջ: Բուրժուազիան գրականութեան մէջ դա — բուրժուազիայի տիրապետութեան սկզբի ժամանակի ծնունդն է, զաւակն է, որ ուզում էր տիրող լինել ամեն բանի գրականութեան մէջ, որպէս ինքը բուրժուազիան սկսել էր տիրող լինել ամեն բանի կեանքի մէջ:

Բայց այդ ամբողջ մեծութիւնը պէտք է յանգեր շուտով մի ողորմելի վախճանի: Բուրժուազիայի տիրապետութեան առաջին երկու երկու տասնեակ տարւայ հետ անցաւ նաեւ նրա ոգեւորութիւնը, նրա անդուսպ եռանդը, նրա ամեն բան վերանորոգելու տենչը: Գրա հետ միասին գրական ուսմանտիսմն էլ սկսում է կամաց-կամաց կորցնել իր նախկին փայլը, իր նախկին յափշտակող ոգին, տաք շունչը: Գրական ուսմանտիսմի կեանք-

բըն իսկապէս կարծատեւ եղաւ, որպէս կարծատեւ էր բուրժուազիայի տիրապետութեան սկզբնաւորութեան փայլը, որին յետոյ յաջորդեց մէկ ընդհանուր հիասթափութիւն, որից յետոյ մնացին լոկ խաբված յոյսերի բեկորներ. յաղթութեան հարբեցած տրամադրութիւնը փոխվել ու անցել էր, ինչպէս անցնում է գինու շոգիի աղբեցութիւնը: Զեղափոխութեան իսկական զինւորը, ընդհանրութիւնը, զորութեանց և տեսաւ իրան մերկ, անօթի և դարձած նոր տեսակ գերի: Ռուսոյի, Վոլտերի, Կոնդորսէի և զրանց աշակերտների — Մեծ Զեղափոխութեան հետնորդների — բարձր, մարդասիրական գաղափարները մարմնավոր կեանքում, յանգան մի քստմենքի իրականութեան, ծնունդ տվին մի խորին անհաւասարութեան, մի կատաղի շահագործութեան ուժեղի կողմից տկարին, դրամատիրական առանձնաշնորհումների դառն անարդարութեան մարդկային բաղադրակրթված հասարակութեան մէջ: Կենսական հօրիզոնում արդէն սկսել էին նշմարվել 1830 և 1848 թթ. ժողովուրդային յեղափոխութիւնների նախագուշակ նշանները: Բուրժուազիան դառնալով տիրապետող դասակարգ, ծնունդ էր տվել մէկ ուրիշ — չորրորդ — դասակարգի գոյութեան, այսինքն ամեն սեփականութիւնից զուրկ և միայն իր աշխատութեամբ ապրուստը հայթայթող դասակարգին, պրօլետարիատին: Ժողովուրդն այլ ևս դուրս էր եկել պատմական անյայտութիւնից, անցել էր պատմական բեմի վրա բուրժուազիայի հետ, որպէս այս վերջինի գոյութեան ու տիրապետութեան մէկ անհրաժեշտ պայման ու միջոց — բանող ձեռք, ֆիզիքական բանող ուժ, մի դերի, որ էապէս Մեծ Զեղափոխութեան մէջ իսկական կուռքն ու բուրժուազիայի համար յաղթանակ տանողն էր: Այդ աշխատաւոր ժողովուրդը կարճ ժամանակի ընթացքում ստացաւ աւելի կարեւոր նշանակութիւն, քան ունէր Մեծ Զեղափոխութիւնից առաջ և բուրժուազիայի տիրապետութեան սկիզբների միջոցին: Գեմօկրատական, ուսմկավարական տարրն այլ եւս երեւան էր եկել Գրա շնորհով եւ դրա հետ միասին բուրժուազական հասարակական նոր կարգերը տվել էին կեանքին աւելի դիմօկրատական գոյն, հասարակական ու բաղադրական կեանքում սկսել էր մասնակցել կամ աչքի ընկնել աւելի մեծ թիւ բազմութիւն՝ դուրս եկած հասարակութեան ամեն խաւերից: Գրականութիւն, մամուլ, թատրոն, հասարակային զուարճութիւններ, ղեօսանքներ այլ եւս դադարել էին ամփոփված մնալ մէկ առանձնաշնորհված, ազնւական դասակարգի սահմանափակ շրջանում, ինչպէս էին աւատական կարգերի միջոցին, և մատչելի էին դարձել հասարակութեան շատ աւելի մեծ և նրա զանազան խաւերին պատկանող մի բազմութեան: Կեանքի այդ աւելի ու աւելի դեմօկրատական գոյն ու ընթացք ստանալը հանդիսանում է այն աղբիւրը, որից ծագում է գրականութեան մէջ մի նոր ուղղութիւն, հակառակ ուսմանտիսմի, ինչպէս այս վերջինս հակառակ էր կեղծկլասիցիսմի: Գրական այդ նոր ուղղութիւնը ընդլայնեց և անհանգստացրեց իր երեք հանճարեղ հիմնադիրները, երեքն էլ երեւան եկած միաժամանակ, միմեանցից անհախ ու ինքնորոյն, մի կէտ՝ ապացուցանող, որ այդ կանազան երկրների երեք հանճարին ծնունդ են տվել

պատմական կեանքի նոր, միանման հանգամանքներն ու ձգտումները: Այդ երեք հանճարներն են Փրանսիացի Զօնօրէ դը Բալզակ, անգլիացի Շարլ Դիկենս — Արեւմուտքում և Դիկօլայ Գոթօլ — Ռուսաստանում:

Այդպէս է եղել գրական ուսմանտիսմի և բեմախմբի պատմական ծագումը, այդ իւրաքանչիւրն էլ ունենալով իր մէջ մի քանի ստորաբաժանումներ: Ինչպէս ամենամի երեւոյթ կեանքում, նոյնպէս գրականութիւնն ու գրադանազան ուղղութիւնների ծագումը պէտք է փնտռել առանձին հանճարեղ անհատների մտքում, այլ կեանքի հասարակական-տնտեսական պայմաններում, որոնց ենթակայ է և որոնցից ծնուղ է առել նոյն ինքը հանճար անհատը: Մարդս արդիւնք է մի կողմից բնական և միւս կողմից արուեստական միջավայրի: Բնականն է բնութեան, աշխարհագրական միջավայրը, արուեստականն է տնտեսական միջավայրը, որ գործն է մարդկային ձեռքի: Ինչպէս բաղադրական ու բաղադրական երեւոյթները, հաստատութիւնները, ինչպէս փիլիսոփայութիւնները, գեղարուեստներն ու կրօններն՝ իրանց ծագումով ու վախճանով, նոյնպէս գրականութիւնը արգասիք է, արդիւնք է տնտեսական միջավայրի, դա է նրան ծնունդ տվող հողը: Այդ միջավայրը քննելով է, ուրեմն, որ պէտք է բացատրենք մարդկային կեանքի բոլոր երեւոյթները, ինչպէս և գրականութիւնն իր զանազան ուղղութիւններով:

(Կը շարունակվէ)

ԱԿՆ — ԵԱՆՑ:

ԿՈՒԻ ՄԱՐՁՈՒԱՆԻ ՄԵՁ.

Ս ա ղ զ ու ա ն ի ց մեղ հաղորդում են հետեւեալը. «Յուլիս ամսուան վերջին օրերը տեղւոյս ոստիկանութիւնը ստուար բաղմութեամբ կը պաշարէ տուն մը, ուր կը գտնուէին երեք հայ, որոց մասին կառավարութիւնը կը կասկածէ թէ յեղափոխական ասպատակներ են: Տունը պաշարելով կուզէ ձերբակալել հայերը, բայց ասոնք հրացանի եւ ռեվօլվերի գնդակներով կը պատասխանեն: Տեղի կուենայ կռիւ մը. տեղւոյս միւլա զը մ ո ս տ ի ի կ ա ն ա պ ե տ ո լ եւ զօրքերի հա ղ ի լ ա պ ե տ ո լ վիրաւորուած կիյնան: Երեք հայերէն ոչ մէկը գնդակի հարուած կը ստանայ, բայց զօրքերը կը յաջողին ձերբակալել անոցմէ երկուքը՝ Վ ա ղ զ ե ռ ե ս ֆ է ռ մ ա ն ե ա ն եւ Գ ղ ի գ ո ռ Բ է շ ի շ - Թ ո ռ ն ի ե ա ն. երրորդը կանհետանայ:

«Տեղս ձերբակալութիւնը շատացեր են:»

ՄԵՁ ԿՈՒԻ ՍԱՍՆՈՅ ՄԵՁ.

Խ ա ղ ը ե ղ զ ի ց յուլիս 29-ին մեղ հաղորդում են հետեւեալը. —

«Տեղս լուր հասաւ, թէ իբր Ս ա ս ն ո յ կողմերը տեղի է ունեցած մեծ կռիւ մը հայերու եւ «համիտի» զօրքերու մէջ: Այս վերջինք թուով քանի մը հազար էին, իսկ հայերը մօտ 500: Կռիւը պատահած է յուլիս 14-ին. եղած է շատ արիւնահեղ եւ տեւած

ամբողջ ժամ: Հայերու կողմանէ սպաննուած են, կըսեն, 50-60 հոգի, իսկ զօրքերէն 200. էն աւելի: Կըսուի գաշտէն խոյս տալով՝ զօրքերը յարձակած են գիւղերու վրայ եւ հարիւրէն աւելի աղջիկներ ու երեխաներ մորթելով գետը թափած են:»

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՐԻՔԻՆՅԱՆՑ.

Կ. Պօլսից օգոստոս 20-ից մեզ գրում են.—

*** «Տեղս կենդրոնական բանտի մէջ մեռաւ Գաղատիոյ դատաւարտեալներէ կառապան Յովհաննէսը, որ Կեսարիոյ բանտին մէջ կրած սոսկալի տանջանքներու հետեւանքէն արդէն ծանրապէս հիւանդացած էր: Գարձեալ մի նահատակ:»

«Տեղացի Կենդրոն. բանտն այժմ այցելել չեն թողուր. ժողովրդեան մէջ տարածայնութիւն կայ թէ կասկածելի հիւանդութիւն մը կը տիրէ այնտեղ:»

*** Արաբկիրից մեզ գրում են.—

«Այստեղէն է ժգա հարեւոյ Ղալաբ եւ իր կիներ Տէրսի մի կողմերը Եւրիճայ անուն գիւղը գնացած լինելով հանքային ջրերու համար, հոն կը ձերբակալուին իբր կասկածաւորներ եւ այնքան կը ծեծեն անոնց որ կիներ ճամբան կը մեռնին, իսկ էրիկը սաստիկ հիւանդ կը բերեն հոս եւ բանտը կը նետեն:»

ՅՈՒՐԻՍ 15-Ի ԵՐՐՈՐԳ ՏԱՐԵԳԱՐԶ.

Ամերիկայի Նիւ-Եօրք քաղաքից մեզ գրում են հետեւեալը.—

«Հնչական Կուսակցութեան քաղաքիս Մասնաճիւղն այս տարի հանգիստը կերպով տօնեց Յուլիս 15-ի մեծ Յոյցի երրորդ տարեգարձը: Քաղաքիս զրեթէ բոլոր հնչականները լինելով բանտը գտնէն, տօնը տեղի ունեցաւ ըստ եւրոպական յուլիս 29 շարաթ երեկոյ:»

«Մեծ սրահ մը վարձուեցաւ որ զարդարուած էր ազգային եւ կարմիր դրօշակներով: Ասոնց վրայ կախուած էին օրուան երեք հերոսների մեծագիր պատկերները, Յ. Ղուկասեանի, Մանուկ Նալպանտեանի եւ Յ. Զանկիւլեանի, ըստ որում այս վերջ նա, զարդարուած կարմիր ծաղիկներով, իւղանիւղ էր, որ գործն է մի հայրենասէր նկարչի եւ նուէր Մասնաճիւղին: Կարմիր դրօշակներէն մէկի վրայ ոսկեղօծ տառերով գրուած էր. «Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Հաւասարութիւն: Ամեն բան ժողովրդի համար եւ ժողովրդով» որ ամենուն ուշադրութիւնը գրաւած էր: Հարիւրէ աւելի հնչականներ մասնակցեցան հանգիստը թափօրին, որ, երաժշտութիւնը իր առջեւէն, կանցներ քաղաքիս նշանաւոր փողոցներով, ուր կը խոնէր ամերիկացի ամբոխը եւ պատուհաններէն ալ թաշկինակներ կը շարժէին մեզ: Մասնակցողներուն իւրաքանչիւրն ունէր շքեղ թաւշեայ ժապաւեն մը հնչական Կուսակցութեան նշանով եւ վրան Նիւ-Եօրքի Մասնաճիւղ գրուած եւ ամերիկեան փղբիկ դրօշակներ: Թափօրի առջեւէն կը

տանէին ազգային դրօշակ, Ամերիկեան դրօշակ եւ պէնրո վրան գրուած՝ «Armenien Hentchakiste Association New-York Branch». իսկ հայկական դրօշակին վրայ գրուած էր. «Կեցցէ Հնչական Կուսակցութիւն»: Թափօրին ամենէն գլխին պարզուած կա. երկու մեծագիր յեղափոխական կարմիր դրօշակ: Թափօրը տեւեց երկու ժամ, ապա ժողովուեցան սրահը, ուր ատենախօսութիւնք եղան, կարգացուեցան օրուան պատշաճ գըրութիւններ, «Հնչակի» 1890 թուէն յօդուածներ եւ այլն: Սոյն հանգէսի մասին համակրական նկարագրութիւններ կային տեղացի ամերիկեան թերթերու մէջ:»

—Մեզ հաղորդում են նաեւ, որ Ամերիկայի Վուստըր, Պրօվիդենս, Ֆիլադելֆիա, Բոստօն, Լօրէնց եւ այլ քաղաքներում եւս Հնչական Կուսակցութեան Մասնաճիւղերը հանգիստը կերպով տօնել են հայ յեղափոխական անդրանիկ շարժման, Գում-Գափուի մեծ Յոյցի, տարեգարձը:

ՍԷՄԵՆԵԳՐՈՒԹԵԱՆ ԷՌԹԵԱՆ ՄԵՍԻՆ ՖԵՐԴԻՆԱՆԴ ԼԱՍՍԱԼԻ.

Թարգմանութիւն.

ՄԵԿ ԱՌԱՋԱՐԱՆՈՎ

«ՀնԶԱԿ»-Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՏ

ԵՒ

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՊԱՏԿԵՐՈՎ.

Գինը 40 սանտիմ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԼԻ

ԲՐՕՇԻԼԻ ԳԻՐՔՈՎ

ԻՐԱՆԻՆՔ ԺՈՒԼԱՆԱԼՈՒ.

ՊՕԼ ԼԱՖԱՐԳԻ

Թարգմանութիւն.

ՀԵՂԻՆԱԿԻ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՈՎ.

Գինը 25 սանտիմ.

Յօդուածներ, թղթակցութիւններ, տեղեկութիւններ թղթագրամ դուժարներ ուղարկել հետեւեալ հասցեով.—
Athènes. (Grèce).—M. Beniard. Poste restante.

Աթէնք.

Հայկական ազատ տպարան.